

УДК 347.19

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

К. О. Кочергіна, кандидат юридичних наук, доцент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

За допомогою методології системно-структурного підходу досліджено історію виникнення організаційно-правових форм господарських товариств, що зумовлено історичним розвитком економічних відносин та рамками певних соціально-економічних укладів.

Ключові слова: організаційно-правова форма, господарські товариства, юридична особа, економічні відносини, соціально-економічний уклад.

Актуальність проблеми. Розгляд економічного і правового розвитку України останніми роками, а також перехід до ринкової моделі економіки дають можливість констатувати значні зміни у структурі і змісті економічних відносин, включаючи організаційно-правові форми підприємницької (господарської) діяльності.

Сучасну економічну ситуацію характеризують такі ознаки: подолання монополії державної власності практично в усіх галузях народного господарства; перетворення приватної власності на одну з основних форм власності у вітчизняній економіці; розмаїття форм власності; становлення нових форм господарювання, адекватних змінам у відносинах власності; утвердження нових форм організації економічної діяльності, а також формування інфраструктури ринку та механізмів, що обслуговують нові форми ринкового обігу.

Всі зазначені трансформації в економічному житті України зумовлені багатовіковою еволюцією як вітчизняного, так і зарубіжного ринкового середовища та його специфічними потребами, які у свою чергу на кожному етапі економічного розвитку актуалізували появу тих чи інших організаційно-правових форм підприємницької діяльності.

На сьогодні можна впевнено сказати, що ринкова економіка сформувалася на засадах індивідуальної форми господарювання і неможлива без неї. Однак з плином часу ця форма господарювання зазнала суттєвих змін і, еволюціо-

нуючи, все частіше набувала не індивідуальної, а різних асоційованих (корпоративних) форм — колективної, групової, акціонерної¹.

Поряд з цим слід відмітити, що в юридичній літературі до теперішнього часу немає спеціальних і до того ж комплексних досліджень з позицій системного та концептуального підходів, присвячених аналізу історико-економічних аспектів виникнення певних організаційно-правових форм господарських товариств у контексті окремих етапів економічної історії різних, перш за все найбільш розвинених, зарубіжних країн, оскільки у сучасних умовах для формування прогресивної правової бази в Україні найбільш цінними є акумулювання, передавання та узагальнення досвіду господарського розвитку країн — лідерів сучасного світу з урахуванням специфіки інтегрування національної економіки у світовий економічний простір. Крім того, застосування до вивчення історії конструкції юридичної особи — господарського товариства в контексті розвитку ринкових відносин системно-структурного підходу зумовлено, в першу чергу тим, що такий підхід, базуючись на цілісному баченні досліджуваних об'єктів, явищ та процесів видається найбільш універсальним і адекватним методом дослідження різних складних технічних, економічних, соціальних, екологічних, політичних та інших систем. Такий підхід являє собою сукупність методів і засобів, які дають змогу досліджувати властивості, структуру та функції об'єктів (у нашому випадку — організаційно-правових форм господарських товариств), явищ та процесів у цілому, подавши їх як системи із усіма складними міжелементними взаємозв'язками, взаємовпливом елементів на систему і на оточуюче середовище, а також впливом самої системи на її структурні елементи [1, с. 13, 22].

Актуальність дослідження проблеми саме в такому контексті зумовлена передусім тим, що політичні форми, ідеологічні явища в суспільстві, виникаючи на ґрунті, підготовленому розвитком господарської діяльності людства, впливають на економічні процеси, прискорюючи чи, навпаки, гальмуючи їх. У свою чергу ці процеси відображуються і певним чином впливають на формування права. У зв'язку з цим правове регулювання інституту юридичних осіб — господарських товариств та їх організаційно-правових форм, на наш погляд, неможливе без осмислення їх у рамках відповідних економічних процесів, а також конфігурацій тих чи інших приватних і публічних інтересів, які утворюються і викликають їх виникнення на певному історичному етапі. І, як слушно відмічає французький економіст Фернан Бродель, говорячи про такі організаційно-правові форми, як товариства і компанії, слід зазначити, що ці правові інститути цікавлять нас не стільки самі по собі, скільки як «ін-

¹ Термін «корпорація» походить від лат. *corporatio*, що позначає об'єднання, спілку, товариство. У вітчизняній правовій та економічній літературі цей термін набув поширення порівняно нещодавно (з початку 1990-х років) та застосовується в основному для позначення підприємницьких товариств, створених, як правило, з поєднаного майна засновників.

дикатори» і як можливість побачити за їх особистими свідченнями сукупність політичного життя і капіталістичної гри [2, с. 433].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблема дослідження правового регулювання організаційно-правових форм господарських товариств у контексті розвитку економічних відносин має об'єктивні причини і давно та серйозно привертає увагу вчених і дослідників багатьох галузей права. Їй присвячено численні наукові праці, а саме: О. Вінник, В. Захарова, Д. Задихайла, В. Зіновчука, Т. Кашаніної, О. Кібенко, Н. Козлової, М. Кулагіна, В. Мамутова, С. Михайлова, Є. Суханова, Г. Шершеневича та ін. У роботах цих авторів висвітлювалися специфічні особливості окремих організаційно-правових форм господарських товариств, а також система інтересів, що виникають з приводу існування господарських товариств на певному етапі економічного розвитку. Однак аналіз сучасного законодавства показує, що в цій галузі зараз простежується певна динаміка. Гучні корпоративні скандали свідчать про необхідність приведення корпоративного законодавства у відповідність до економічного середовища, яке постійно змінюється та впливає на зміст і структуру корпоративних відносин. Тому напрошується висновок про те, що дослідження у цій галузі не можуть бути вичерпними і повинні бути обґрунтовані на постійному моніторингу стану цих відносин, прогнозуванні їх розвитку, а також ретроспективному переоцінюванні і моделюванні оптимальних правових форм на цьому етапі розвитку економіки.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є спроба з'ясувати, узагальнити і комплексно дослідити найбільш значущі історико-економічні чинники виникнення організаційно-правових форм господарських товариств як юридичних осіб на певних етапах економічної історії сучасного суспільства.

Слід підкреслити, що у рамках цього дослідження також буде запропоновано спробу розглядати виникнення і розвиток господарських товариств та їх організаційно-правових форм не тільки у процесі еволюції економічних відносин, а й у рамках певних економічних систем і структур національної економіки, а також типів її організації. Такий підхід видається найбільш доцільним, оскільки, погоджуючись з думкою Вальтера Ейкена, дослідження лише історичних чи соціологічних елементів, які увійшли до традиційних концепцій, ризикує замаскувати фундаментальну економічну реальність, у зв'язку з чим він пропонує морфологію типів економічної організації, тобто абстрактних типів економічної системи, які висувають на передній план деякий принцип, якому слідує економічний процес [3, с. 156]. Також цей підхід дозволить у майбутньому розгледіти за розвитком організаційно-правових форм господарських товариств не вплив довільних доктрин, а пошук тієї чи іншої формули балансу (гомеостазу) приватних і публічних інтересів, які виникають, по-перше, в ситуації того чи іншого етапу розвитку ринку; по-

друге — у специфічних умовах паралельно існуючого того чи іншого сектору (укладу) ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Більшість економістів (Зомбард, Перру) визначають економічну систему шляхом єднання трьох груп елементів: 1) духу, тобто основних спонукачів економічної діяльності; 2) форми, тобто сукупності соціальних, юридичних та інституціональних елементів, які встановлюють певні рамки економічної діяльності і відносини між економічними суб'єктами (режим власності, статус праці, роль держави); 3) субстанції, тобто техніки, сукупності матеріальних способів, за допомогою яких отримують і трансформують блага [4, с. 178; 5, с. 215].

Залежно від деяких аспектів, яких набувають ці елементи, а також згідно зі сталими підходами до етапів розвитку економічних відносин і окремих укладів, тобто типів відносин чи інститутів, співіснуючих у рамках певного національного господарства, в економічній науці склалася така диференціація [6, с. 170–174].

Перш за все це система замкненого господарства, прикладом якої може слугувати феодальний масток. Ураховуючи зазначені елементи, цю систему можна охарактеризувати таким чином. З погляду духу економічної активності це система, яка прагне самозабезпечення: необхідно задовольняти потреби всіх проживаючих у мастку. У цьому разі йдеться не про те, щоб отримати максимум вигоди, а про те, щоб скоротити ризик і жити у безпеці. Це економіка потреб, всі ринки збуту якої обмежено межами мастку. Юридична і соціальна організації характеризуються тут наявністю однієї єдиної влади, що ухвалює рішення, — влади господаря мастку, який повністю розпоряджається засобами виробництва. Техніка рудиментарна і малопрогресивна, використовуються лише примітивні землеробські та інші знаряддя.

Наступна система — це система ремісницького господарства, прикладом якої можуть слугувати деякі країни Західної Європи, такі як Франція, Італія, Німеччина, у період з X по XV століття. У цьому разі духом економічної активності виступає задоволення потреб міських жителів. Цьому сприяв, як відмічає Н. І. Полетаєва, розвиток великих міст, який у подальшому призвів до їх спеціалізації у торгівлі чи ремісницькому виробництві. Більшість городян були залучені до виробництва і обігу товарів: торговці і ремісники, характерною особливістю яких було об'єднання у рамках певних професій в межах кожного міста, у цехи, гільдії, братства [7, с. 62]. Прибуток у цьому разі є необмеженим і не слугує головним спонукальним мотивом діяльності. Що стосується юридичної і соціальної організації, то вони характеризуються приватною власністю на засоби виробництва, які знаходяться в руках незалежних ремісників. Техніка у цьому випадку малопрогресивна, оскільки ремісник використовує свої знаряддя і навички. Він виробляє для дуже об-

меженого ринку, працює на замовлення і не враховує попит, стабільність якого пояснюється тільки невисоким рівнем винаходів та інновацій.

Далі йде система капіталістичної економіки, характерна для більшості країн Західної Європи та Сполучених Штатів Америки XVI–XVIII століть. Духом економічної активності у цій системі є прагнення до найвищих прибутків і грошового виграшу, що визначаються трьома основними рисами капіталістичного менталітету: духом придбання, духом конкуренції і духом раціональності, тобто оцінювання всіх речей, виходячи з віддачі та витрат. Юридична і соціальна організації також відмічені певною сукупністю елементів. По-перше, приватною власністю на засоби виробництва, що не виключає існування у деяких секторах і державної власності на ці засоби, за умови, коли приватна власність залишається переважною. По-друге, вільним розпорядженням працівника своєю робочою силою. По-третє, центральною роллю підприємця, який комбінує через ринок чинники виробництва (капітал і працю). При цьому, будучи головним персонажем у виробництві, підприємець також забезпечує розподіл продукту: він розподіляє грошові доходи, які складають заробітну платню, відсотки і прибуток. Держава у цьому разі безпосередньо не бере участі в економічній діяльності, а економіку такого періоду в цілому можна уявити як економіку приватних інтересів. Що стосується виникнення таких інституціональних одиниць, як організаційно-правові форми комерційних юридичних осіб, то ця система є тим необхідним середовищем, де виникає фактично увесь спектр відомих сучасному корпоративному праву форм (повне і командитне товариства, а також акціонерне товариство і товариство з обмеженою відповідальністю). Техніка у такій системі надзвичайно прогресивна і є одним з необхідних чинників, що сприяли виникненню зазначених форм. Нею управляє механізм індустрії, вона еволюціонує безперервно, аби задовольнити постійно зростаючі потреби, але частіше за все тому, що самі ці потреби орієнтуються та створюються підприємцем.

Говорячи про систему колективістської економіки, під нею часто розуміють соціалістичну чи комуністичну модель господарювання. Така економіка визначається як система, в якій не існує ніякої приватної власності ні на засоби виробництва (земля, заводи, машини), ні на предмети споживання (продукти харчування, одяг, житло). У рамках цього різновиду економічних відносин не виникало ніяких нових видів організаційно-правових форм господарської комерційної діяльності, але існування у розглядуваний період юридичної форми державного підприємства сприяло виникненню багатьох доктринальних учень у цій галузі, які надалі включили низку цінних положень до концепції про конструкцію організаційно-правової форми комерційних юридичних осіб і господарських товариств зокрема. Дух цієї системи полягає у тому, аби на місце економічної і соціальної нерівності,

коливань ринку, існуючих при капіталізмі, поставити рівність, яка припускає, що засоби виробництва не знаходяться у руках приватних власників, а економічна стабільність супроводжується повним задоволенням потреб населення. Юридична і соціальна організації характеризуються колективною власністю на всі засоби виробництва, а предмети споживання можуть повністю або частково залишатися у приватній власності. Держава за допомогою плануючих інстанцій бере на себе управління виробництвом і розподіляє сукупний продукт з тим, аби забезпечити рівновагу між виробництвом і попитом з одного боку, і між збереженням та інвестуванням — з другого. Техніка при колективістській економіці розвинута так само, як і в капіталістичній системі. Відсутність розрахунку в цінах та вердикту з боку ринку навіть сприяє формуванню технократії.

І, нарешті, система корпоративістської економіки. Досвід такого характеру став набуватися по закінченні Першої світової війни. Дух цієї системи полягав у тому, аби уникнути анархії і хаосу капіталістичної економіки, але при цьому також не запозичувати тиранію і некомпетентність планової колективістської економіки. Для цього корпоративістський режим намагався втілити у життя концепцію товариства як сукупності організованих корпорацій, арбітром між якими виступає держава, котра діє в ім'я загального блага. Юридична та соціальна організації характеризуються створенням і функціонуванням груп із різних професій, які розробляють відповідні закони для кожної професії. Різноманітні та гнучкі хартії приписують правила, змодельовані відповідно до техніки і потреб кожного виду економічної діяльності. Засоби виробництва залишаються у приватній власності, а держава відіграє роль арбітра і орієнтує всі види діяльності з метою загального блага. Техніка, яка використовується у цьому разі, може бути новітньою і прогресивною. У деяких випадках спостерігається союз і змова корпоративізму з технократією [8, с. 197].

Як уже згадувалося, для того щоб ефективніше відобразити те соціально-економічне середовище, яке сприяло виникненню і розвитку господарських товариств та їх організаційно-правових форм, поняття економічної системи необхідно доповнити такою категорією, як тип організації економічних відносин, оскільки, як відмічає Р. Барр, саме концепція типів організації економіки (централізована, децентралізована та змішана) дає змогу встановити зв'язок між морфологією економічної діяльності, політичною морфологією (типи влади та політичних режимів) та соціальною морфологією (типи соціальних структур). Тобто, поняття системи і типу організації не виключають одне одного, вони лише розташовуються на різних рівнях і придатні для тих чи інших видів аналізу економічної дійсності [6, с. 180].

Отже, на нашу думку, системі замкненого і ремісницького господарства, а також системі капіталістичної економіки відповідає тип децентралізованої організації, яку в загальних рисах можна визначити за допомогою таких ха-

рактистик. Перш за все це ринкова та підприємницька економіка, де ринок утворюється окремими економічними центрами, пов'язаними між собою за допомогою мережі обміну, включеної до силових мереж. Ці центри є центрами виробництва, пропозицій та споживання, об'єднаними функціональною солідарністю, наявність якої пояснюється необхідністю їх змагальної участі в економічній діяльності. Іншими словами, «...ринок — це різноманітна взаємодія, до якої входять люди для торгівлі один з одним» [9, с. 19]. Підприємство у цьому разі є економічною виробничою одиницею, яка забезпечує зв'язок між ринками товарів і послуг та ринками чинників виробництва (праця і капітал). Ціни — відносини між товарами і грошима, висловлюють і вимірюють ступінь напруження і нестач в економічному житті, виступають виразом необхідності і претензій, між якими встановлюється економічна рівновага. Іншою важливою рисою такого типу організації економіки є те, що держава втручається до неї лише опосередковано і в найбільш загальному вигляді: вона поважає свободу рішення і представників попиту, і представників пропозицій, а також свободу формування цін. При цьому держава може впливати на ці свободи через фінансову, податкову і соціальну політику, не спростовуючи тим самим свободу економічних суб'єктів розпоряджатися своїми набутками. Тобто, держава прагне скоріше захищати і вдосконалювати ринок, ніж руйнувати його, розумно втручаючись при повазі внутрішньої логіки ринкової і підприємницької економіки.

На протигагу децентралізованій економіці традиційно ставиться централізований тип її організації, який, на наш погляд, відповідає системі колективістської економіки. Централізована економіка відрізняється від попереднього типу такими рисами. По-перше, це «наказова» економіка, при якій держава діє тоталітарно: вона визначає завдання економіки, засоби виконання цих завдань, а також встановлює строки їх виконання. Примушування ринку тут замінюється примушуванням держави. По-друге, це економіка виробничих одиниць і технічних розрахунків. Підприємець зникає, оскільки зникає його основна функція — задовольняти потреби споживача і отримувати при цьому прибуток. Підприємця у цьому разі замінює технічний фахівець, який обіймає ключові позиції як у фірмі, так і в плануючих органах. Замість ринкових цін і розрахунків грошима здійснюються умовні адміністративні оцінювання, які відображуються у загальних облікових цінностях. У результаті цього утворюється кількісна та статистична рівність між пропорціями економічної діяльності і кількістю пропозицій та попиту.

Останній тип — це змішана економіка, або економіка з двома секторами, в якій оптимально співіснують державний і приватний сектори. Цей тип організації економічних відносин, на наш погляд, притаманний системі корпоративістської економіки і у «найчистішому вигляді» спостерігається на прикладі економіки США, починаючи з кінця XIX ст. У найбільш узагальненому

вигляді такий тип економіки, як відмічає В. І. Марцинкевич, можна визначити як вільно і активно діючі механізми саморуху не тільки ринку, а й усіх чотирьох укладів¹, тобто типів відносин, або інститутів сучасної змішаної економіки: індивідуально-сімейного, державного, приватноринкового і громадсько-цивільного. Слід підкреслити, що під поняттям «уклад» у цьому дослідженні розуміється цілісна система суспільних відносин певного типу, що створює суспільну форму виробництва. При цьому соціально-економічний уклад того чи іншого суспільства може включати як один, так і декілька подібних укладів [10, с. 533]. Коли вже говорити про певну національну структуру економіки, то такого роду характеристики не можна досконально скопіювати, оскільки у кожній країні вони повинні укорінитися в поведінці населення, яка мала тривалий розвиток [11, с. 368].

Підбиваючи підсумок викладеному, відмітимо, що існуючий на сьогодні широкий спектр організаційно-правових форм господарських товариств є не результатом випадку, а зумовлений зміщенням акцентів у вимаганні виконання певних функцій цим правовим інститутом на кожному етапі його розвитку, а також виникненням, розвитком та співіснуванням у рамках національних економічних систем різних укладів — індивідуально-сімейного, державного, приватноринкового та громадсько-цивільного, наявних економіці ринкового типу.

Так, у рамках індивідуально-сімейного укладу організаційно-правова форма пройшла шлях розвитку від торгової гільдії до сімейного або повного товариства з явною і безумовною перевагою особистих зв'язків, а від останнього — до командитного товариства, яке, за Ф. Броделем, «...поширюватиметься по всій Європі, посідаючи — але повільно! — місце товариства на сімейній основі» [2, с. 439]. У цьому разі треба застережити і пояснити, що командитне товариство в жодному разі не виключає існування повного товариства, а лише стає найбільш популярною конструкцією організаційно-правової форми на певному етапі розвитку економічних відносин. Приватноринковий уклад у свою чергу стає підґрунтям для виникнення із ремісницьких цехів, морських та гірничих товариств, а також банківських контор (маоне і кампере) таких популярних у сучасному праві організаційно-правових форм, як акціонерні компанії, а також товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю [12, с. 93]. І, наприкінці, у рамках державного і громадсько-цивільного укладів починають розвиватися такі форми юридичних осіб, як державні підприємства та їх різновиди — трест і артіль, а також різні конфігурації установ і фондів (церковні, освітні і благодійні установи, громадські організації, а також благодійні і пенсійні фонди),

¹ Використання у цьому дослідженні економічного поняття «уклад» зумовлене перш за все тим, що кожен такий тип економічних відносин передбачає відповідний баланс інтересів та потреб, які певною мірою сконцентровані у такому фіктивному утворенні, як юридична особа-господарське товариство.

відповідно¹ [13, с. 215–221]. Із аналізу зазначених відмітних ознак кооперативу необхідно зробити висновок про те, що така організаційно-правова форма є конструкцією особливого типу, оскільки виникла на перетині приватноринкового і громадсько-цивільного укладів економіки, а саме у рамках громадсько-ринкового укладу, як форма об'єднання людей для задоволення економічних і соціальних потреб своїх членів. Іншими словами, кооператив об'єднує форму господарювання і громадську організацію, а також покликаний виконувати у цивільному обороті низку особливих функцій. Перш за все це функція соціального захисту і розвитку членів кооперативу, а також функція підвищення ефективності економічної діяльності за рахунок спеціалізації, диверсифікації, зниження управлінських витрат і впровадження нових технологій. Не можна не відмітити й не менш важливі функції об'єднання праці і капіталу [14, с. 143], мінімізації економічних ризиків, які полягають у таких ознаках конструкції організаційно-правової форми кооперативного товариства, як принцип обов'язкової особистої трудової участі, принцип права на частку при розподілі між членами кооперативу його заробітку та принцип часткової субсидарної відповідальності членів кооперативу за його боргами.

Слід також додати, що організаційно-правові досягнення конструкцій юридичних осіб — господарських товариств у межах тих чи інших укладів не залишаються автономними, а перебувають у процесі взаємозбагачення. І це становить певну діалектику всієї існуючої палітри організаційно-правових форм господарських товариств, а методологія системно-структурного підходу в свою чергу, дозволяючи розглянути розвиток організаційно-правових форм у рамках економічних укладів, що стали підсистемами загальної економічної системи, має, на наш погляд, універсальний характер і може бути застосована для дослідження всіх видів юридичних осіб.

Висновки. У результаті дослідження проблеми, яка розглядалась у цій статті, методологічного значення набуває сприйняття організаційно-правових форм господарських товариств як таких, що формуються завдяки, по-перше, вимогам їх функціонування у рамках відповідного соціально-економічного укладу; по-друге, специфіці вимог відповідного етапу економічного розвитку національної економіки; і по-третє, правовим традиціям, рівню розвитку правових доктрин і національному законодавчому регулюванню у цій галузі, глибині процесу правової уніфікації на міжнародному рівні, а також адаптації відповідних правових норм.

Уклад являє собою цілісну систему виробничих відносин певного типу, що створює суспільну форму виробництва. При цьому соціально-економічний

¹ Ці форми юридичних осіб, безумовно, не є господарськими товариствами, але їх дослідження в історико-економічному аспекті видається дуже важливим, оскільки дає можливість зрозуміти підґрунтя для формування на їх основі інших організаційно-правових форм саме господарських товариств.

устрій того чи іншого суспільства може містити як один, так і декілька подібних укладів.

У рамках індивідуально-сімейного укладу організаційно-правова форма підприємницьких товариств пройшла шлях розвитку від торгової гільдії до сімейного (повного) товариства, з явною і безумовною перевагою особистих зв'язків, а від останнього — до командитного товариства. Приватноринковий уклад стає підґрунтям для виникнення із ремісницьких цехів, морських та гірничих товариств, а також банківських контор (маоне і кампере) таких популярних у сучасному праві організаційно-правових форм, як акціонерні компанії і товариства з обмеженою відповідальністю. У рамках державного і громадсько-цивільного укладів розвиваються такі форми юридичних осіб, як державне підприємство та його різновиди — трест і артіль, а також різноманітні конфігурації установ і фондів (церковні, освітні та благодійні установи, громадські організації, а також благодійні і пенсійні фонди) відповідно. Кооператив являє собою організаційно-правову форму особливого типу. Це зумовлено тим, що він виникає на перетині приватноринкового та громадсько-цивільного укладів економіки, а саме у рамках громадсько-ринкового укладу, з метою задоволення як економічних, так і соціальних потреб своїх членів, тобто об'єднує форму господарювання та громадську організацію.

Крім того, методологія системно-структурного підходу, яка дає змогу розглянути розвиток організаційно-правових форм у рамках економічних укладів (індивідуально-сімейного, державного, приватноринкового, громадсько-цивільного), що стали підсистемами загальної економічної системи, має, на наш погляд, універсальний характер і може бути застосована для дослідження всіх видів юридичних осіб.

І, нарешті, історичний аналіз динаміки економічних відносин дозволить у майбутньому говорити про те, що виникнення тих чи інших організаційно-правових форм зумовлено актуалізацією певної системи домінуючих інтересів, як приватноправових, так і публічно-правових, котрі виникають між учасниками правовідносин з приводу створення та функціонування господарського товариства. Зазначені інтереси у свою чергу трансформуються в потребу певної ієрархії функцій цього правового інституту та за допомогою системи правових засобів дозволять сформувати необхідне підґрунтя для законотворчого моделювання нових організаційно-правових форм господарських товариств, що вимагають розвитком економічних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прангишвили И. В. Системный подход и общесистемные закономерности. Серия «Системы и проблемы управления» / И. В. Прангишвили. — М. : Синтег, 2000. — 528 с.

2. Бродель Фернан. Материльная цивилизация, экономика и капитализм, 15–18 вв. : в 3 т. — Игры обмена / Фернан Бродель. — М. : Прогресс, 1998. — Т. 2. — 632 с.
3. Eucken W. Hu Foundations of Economics / W. Eucken. — L.: Hodge, 1951. — 540 p.
4. Sombart W. L'apogee du capitalisme / W. Sombart. — P., 1932. — 540 p.
5. Perroux F. Cours d' ekonomie politique, t. 1 / F. Perroux. — P. : Cntre de Documentation Universitaire, 1961. — 480 p.
6. Барр Р. Политическая экономия : в 2 т. / Р. Барр : пер. с франц. — М. : Междунар. отношения, 1995. — Т. 1. — 608 с.
7. Экономическая история зарубежных стран. Курс лекций / Н. И. Поле-таева, В. И. Голубович, Л. Ф. Пашкевич и др.; под общ. ред. В. И. Голубови-ча. — Мн. : НКФ «Экоперспектива», 1996. — 432 с.
8. Halm G. N. Economic Systems: a Comparative Analysis / G. N. Halm. — N. Y., 1951. — 635 p.
9. Долан Э. Дж., Рынок: микроэкономическая модель / Э. Дж. Долан, Д. Линдсей : пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. Б. Лисовика и В. Лукашевича. — СПб. : Гефест, 1992. — 496 с.
10. Большая Советская Энциклопедия (В 30 томах). — Изд. 3-е. — М. : Сов. энцикл., 1997. — Т. 26. — 624 с.
11. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / под ред. И. С. Королева. — М. : Юристь, 2003. — 604 с.
12. Кашанина Т. В. Корпоративное право (Право хозяйственных товари-ществ и обществ) : учебник для вузов / Т. В. Кашанина. — М. : Изд. группа Норма-Инфра-М, 1999. — 815 с.
13. Козлова Н. В. Понятие и сущность юридического лица. Очерк истории : учеб. пособие / Н. В. Козлова. — М. : Статут, 2003. — 318 с.
14. Аграрне право України : підручник для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. — Х. : Право, 2003. — 240 с.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ФОРМЫ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Кочергина Е. А.

С помощью методологии системно-структурного подхода исследована история возникновения организационно-правовых форм хозяйственных об-ществ, обусловленная историческим развитием экономических отношений и рамками определенных социально-экономических укладов.

Ключевые слова: организационно-правовая форма, хозяйственные общества, юридическое лицо, экономические отношения, социально-экономический уклад.

LEGAL ORGANIZATIONAL FORMS OF BUSINESS ENTITIES IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC RELATIONS

Kochergina K. A.

This article, using the methodology of the system and structural approach, re-searches the history of origination of legal organizational forms of business entities, stemming from historical development of economic relations and a framework of specific socio-economic patterns.

Key words: legal organizational form, business entities, legal entity, economic relations, socio-economic pattern.

УДК 346.544.4:341.241.8

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА РАМКАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

М. М. Кузьміна, асистент

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Досліджено основні тенденції забезпечення якості продукції в рамках ЄС та СОТ, що у подальшому допоможе визначити шляхи реформування системи забезпечення якості та законодавства у цій сфері в Україні з метою гармонізації з міжнародними стандартами.

Ключові слова: *якість продукції, забезпечення якості продукції в Європейському Союзі.*

Актуальність проблеми. Україна набула членства у Світовій організації торгівлі (СОТ), а також прагне інтеграції до Європейського Союзу (ЄС). Невід'ємною умовою цих процесів є зміни до законодавства. В умовах розширення міжнародної торгівлі особливу увагу має бути приділено питанням забезпечення якості продукції.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз основних тенденцій забезпечення якості продукції в ЄС та рамках СОТ для ефективного впровадження